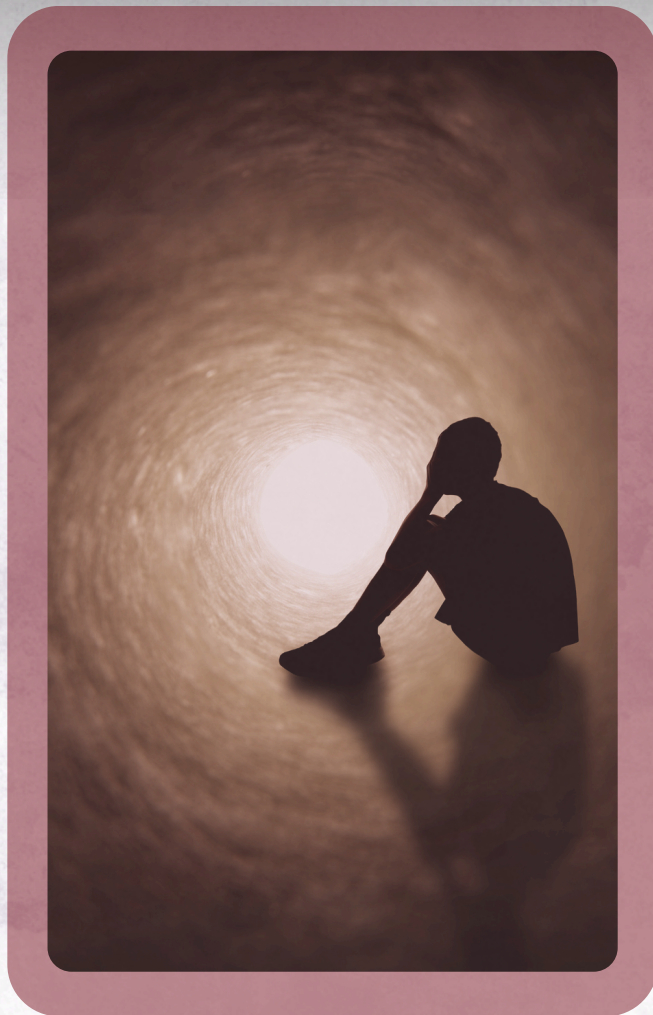

Mroczne cienie Nowego Sadu

Zanurz się w mroczne cienie Nowego Sadu i podążaj śladami mitów, zapomnianych historii oraz ukrytych i tajemniczych miejskich narracji. Ta wycieczka ukazuje miasto nie tylko jako miejsce piękna, ale także jako przestrzeń pamięci, strachu, wyobraźni i odpowiedzialności.

Informacje ogólne

Miejsce rozpoczęcia: Synagoga w Nowym Sadzie,
Serbia (45°15'18.0"N 19°50'43.4"E)

Czas trwania: około 130 minut Dystans:
7,8 km pieszo (około 10 000 kroków)

Wymagany
materiał

Telefon, komfortowe obuwie.
Opcjonalnie: latarka, woda.

Poziom dostępności: Średni Trasa obejmuje dłuższe
odległości do pokonania, schody, nierówny teren
oraz ciemniejsze obszary podziemne.

Bezpieczeństwo uczestników stanowi priorytet
przez cały czas trwania wycieczki. Trasa
przebiega dostępnymi ścieżkami publicznymi,
jednak w niektórych lokalizacjach, takich jak
Twierdza Petrovaradin oraz podziemne galerie,
teren może być nierówny, słabo oświetlony i
charakteryzować się ograniczoną przestrzenią.

Zeskanuj mapę trasy

Przystanek 1: Synagoga w Nowym Sadzie – Pamięć o rozwoju i bólu

Synagoga w Nowym Sadzie to jeden z najbardziej imponujących zabytków w mieście. Zbudowana na początku XX wieku, była centrum życia religijnego, kulturalnego i społecznego dawnej, licznej społeczności żydowskiej. Przed II wojną światową Żydzi wywierali ogromny wpływ na handel i rozwój intelektualny miasta. Dziś budowla pozostaje jednym z niewielu widocznych śladów po społeczności niemal całkowicie zniszczonej podczas Holokaustu

Obecnie synagoga pełni rolę sali koncertowej oraz ośrodka kulturalnego. Jej starannie odrestaurowane wnętrza gości koncerty muzyczne, wystawy oraz inne wydarzenia kulturalne, umożliwiając odwiedzającym docenienie piękna architektury, a jednocześnie aktywne uczestnictwo w życiu kulturalnym miasta. Ta podwójna funkcja – miejsca pamięci oraz dynamicznego centrum kulturalnego – sprawia, że jest ona wyjątkowym przykładem tego, jak zabytki mogą łączyć przeszłość z teraźniejszością.

Do dyskusji: Czy przekształcenie obiektu sakralnego w centrum kulturalne umożliwia zachowanie jego godności, czy też ją osłabia?

Idź w stronę Placu Wolności przez około 5 minut, aby dotrzeć do Katedry Imienia Maryi.

Przystanek 2: Katolicka Porta – Siła duchowa

Katolicka Porta to ciche miejsce w sercu Nowego Sadu: otwarta przestrzeń, w której ludzie się spotykają, mijają, czekają na przyjaciół, biorą udział w koncertach, festiwalach i wydarzeniach publicznych. Dla wielu mieszkańców jest ona nie tylko związana z kościołem Imienia Maryi, ale także z codziennym życiem miasta – miejscem spotkań, punktem orientacyjnym i rozpoznawalną przestrzenią publiczną.

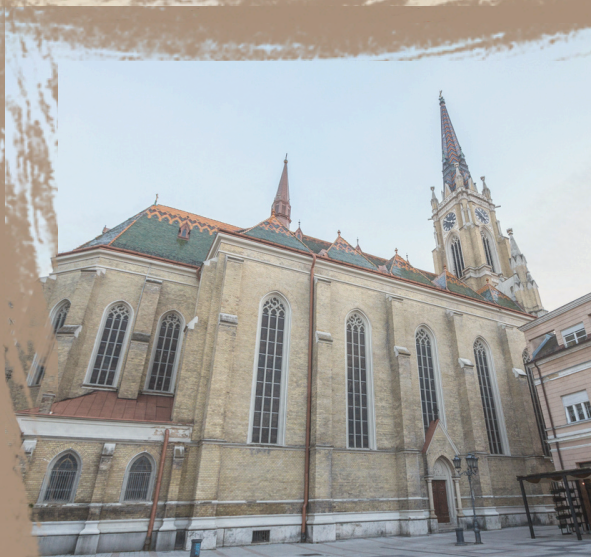
Jednak to miejsce niesie ze sobą również mroczniejsze warstwy historyczne. Zanim pod koniec XIX wieku wzniesiono obecny neogotycki kościół, w tym miejscu znajdowały się starsze kościoły katolickie, a jeden z wcześniejszych rzymskokatolickich kościołów parafialnych został poważnie uszkodzony podczas gwałtownych konfliktów w latach 1848–1849, kiedy to sam Nowy Sad uległ zniszczeniu. Przypomina nam to, że miejsca święte nie są oddzielone od historii: mogą być świadkami wojen, przemian politycznych, napięć społecznych i zmian w pamięci publicznej.

Ten przystanek ilustruje, że jedna przestrzeń miejska może jednocześnie pełnić różne funkcje: modlitwy, spotkania, celebracji, konfliktu i pamięci.

Scan me

W Nowym Sadzie religia nigdy nie była jedynie sprawą osobistą. Kościoły oraz instytucje religijne często wpływały na edukację, działalność charytatywną, normy społeczne i życie publiczne.

Przystanek 3: Ulica Ilije Ognjanovića – Pierwszy pościg w historii kina

Dziś ulica Ilije Ognjanovića jest pełna kawiarni, sklepów oraz ukrytych przejść łączących podwórka. Ponad sto lat temu te same wąskie uliczki i przejścia stanowiły doskonałą scenerię dla filmu „Lopov kao detektiv” („Złodziej jako detektyw”), jednego z pierwszych serbskich filmów fabularnych. Około 1915 roku młody filmowiec Vladimir Totović przekształcił tę zwyczajną ulicę w miejsce akcji dla scen pościgu, oszustwa i ucieczki, wykorzystując jej labiryntowy układ do budowania napięcia. Podczas gdy widzowie później obserwowali na ekranie fikcyjny pościg, samo miasto doświadczało niepewności związanej z I wojną światową. Wyjątkowy talent Totovicia został przerwany, gdy został powołany do wojska i zmarł w wieku zaledwie 19 lat.

Wkrótce po zakończeniu zdjęć wielu młodych mężczyzn, którzy przemierzali te ulice, zamieniło kostiumy na mundury wojskowe. Niektórzy z nich, w tym Vladimir Totović, nigdy nie wrócili, pozostawiając miastu wspomnienia zamiast przyszłości.

Przystanek 4: Plac Wolności – Zatajone Konflikty

Plac Wolności od dawna jest politycznym i społecznym centrum Nowego Sadu. Na przestrzeni dziejów stanowił miejsce, w którym ludzie gromadzili się podczas protestów politycznych, uroczystości publicznych, demonstracji oraz ważnych wydarzeń historycznych. W różnych systemach politycznych i okresach kryzysu, ten plac odzwierciedlał napięcia i podziały występujące w społeczeństwie.

Architektura otaczająca plac ilustruje historię transformacji, z budynkami, które były świadkami zmieniających się rządów, ideologii i życia publicznego. Dziś jest to jedno z najbardziej ruchliwych i rozpoznawalnych miejsc w mieście, ale jego przeszłość niesie ze sobą również wspomnienia niepewności, konfliktów i przemian społecznych.

Do dyskusji: Czy dostrzeganie mrocznych aspektów historii w znanych lokalizacjach może wspierać społeczności w procesie gojenia ran, pamiętaniu oraz edukowaniu przyszłych pokoleń?

Przejdź przez Most Varadinski w stronę Petrovaradinu i kontynuuj prosto do Podgrađa, tuż przed schodami prowadzącymi do Twierdzy.

Przystanek 5: Podgrądje – Cienie przeszłości – Mroczny „Kruk”

Dzielnica od dawna jest związana z lokalnymi legendami i folklorem, w tym z przydomkiem „Ciemny Kruk”, który nawiązuje do atmosfery tworzonej przez wąskie uliczki, ukryte dziedzińce oraz cienie pod murami twierdzy. Z biegiem czasu opowieści o przestępczości, zaginięciach, przemyśle i tajemniczych wydarzeniach stały się częścią lokalnej wyobraźni, przyczyniając się do mroczniejszej reputacji tego miejsca. Obszar ten również odzwierciedla nierówności społeczne oraz kontrast pomiędzy oficjalnymi narracjami miejskimi a codzienną rzeczywistością przeciętnych ludzi.

Podgrądje było historycznie miejscem zamieszkania rzemieślników, kupców, żołnierzy oraz rodzin robotniczych, których codzienne życie kształtowały handel, ubóstwo i działalność wojskowa. Tworzyło to wyraźny kontrast między romantycznym wizerunkiem regionu a trudną rzeczywistością życia w nim.

Wejść po schodach
przez wejście do
Twierdzy i
kontynuuj główną
ścieżką, aż dotrzesz
do Wieży Zegarowej.

Przystanek 6: Zegar Twierdzy – Zegar Wędrowny

Słynny „Pijany Zegar” na Twierdzy Petrovaradin to jeden z najważniejszych symboli Nowego Sadu. Odwrócone wskazówki zaprojektowano tak, by przewoźnicy na Dunaju łatwo odczytywali godzinę z daleka, co od zawsze łączyło twierdzę z codziennym życiem i handlem.

Zegar widział jednak znacznie więcej niż ruch na rzece. Podczas rewolucji węgierskiej w 1849 roku twierdza stała się bazą artyleryjską, z której zniszczono ponad dwie trzecie miasta. Wieża Zegarowa przetrwała ten mroczny czas, stając się symbolem nie tylko lokalnej tożsamości, ale i niezwyklej wytrwałości Nowego Sadu w obracaniu ruin w życie.

„Zegar odmierzał każdą godzinę, nie zważając na bombardowania, wojnę i odbudowę miasta.”

Z Wieży Zegarowej przejdź obok Muzeum Miejskiego w stronę ogólnodostępnego wejścia do podziemnych galerii w kompleksie Twierdzy.

Przystanek 7: Wojskowe galerie podziemne – Łowcy duchów

Pod twierdzą Petrovaradin rozciąga się wielokilometrowa sieć podziemnych korytarzy – ukryte miasto, które dawniej umożliwiało żołnierzom bezpieczne przemieszczanie się, magazynowanie zapasów i skuteczną obronę. Z biegiem lat te militarne tunele stały się świadkami zarówno historycznych starć, jak i codziennego życia garnizonu.

Dziś mroczne, ciche i labiryntowe galerie żyją na pograniczu historii i legendy. Opuszczona przestrzeń naturalnie przyciąga tajemnice, rodząc opowieści o duchach, zaginięciach i niewyjaśnionych zjawiskach. Podziemia Petrovaradinu idealnie pokazują, jak dawne obiekty wojskowe i miejsca kontroli przekształcają się z czasem w przestrzeń pamięci, atrakcje turystyczne oraz źródło miejskich mitów.

SCAN ME

To, co obserwujemy, to nie tylko historia — ale również narracje, które tworzymy, aby ją zrozumieć.

Od wejścia do podziemnych galerii kontynuuj wędrówkę ścieżkami Twierdzy w kierunku mniej zatłoczonej wschodniej części kompleksu, gdzie lokalne opowieści związane z legendą „Petiego” często wiążą się z ukrytymi zakamarkami i opuszczonymi przestrzeniami.

Przystanek 8: Legenda o „Petim” – mit a rzeczywistość

Legenda o „Petim” to jedna z najbardziej tajemniczych lokalnych opowieści Nowego Sadu, łącząca folklor, wyobraźnię i historię. Zgodnie z legendą, Peti to dziwne, nieuchwytnie stworzenie, które pojawia się w mrocznych, ukrytych miejscach, takich jak lasy, opuszczone budynki czy zakamarki twierdzy Petrovaradin.

Opisy są zróżnicowane — niektórzy dostrzegają w nim cienistą sylwetkę przypominającą ptaka, podczas gdy inni przedstawiają go jako ducha związanego z zapomnianymi lokalizacjami.

Peti to nie tylko historia. To odzwierciedlenie ludzkiej potrzeby zrozumienia tego, co nieznane, oraz nadawania sensu miejscom, które są dla nas enigmatyczne.

Pokazuje, w jaki sposób
mity kształtują nasze
postrzeganie i
interpretację miasta.

Scan me

W przeciwieństwie do tradycyjnych serbskich postaci folklorystycznych, Peti występuje głównie w lokalnych opowieściach fragmentarycznych oraz w internecie.

Kontynuuj swoją podróż w stronę głównych bram twierdzy, gdzie na starych kamiennych murach i fasadach dostrzeżesz symbole Krzyża Maltańskiego.

Przystanek 9: Tajemnica krzyża maltańskiego

Przy bramach wejściowych i starszych fasadach Twierdzy Petrovaradin można dostrzec kamienne rzeźby i symbole, w tym Krzyż Maltański. Choć często pomijane, łączą one twierdzę z dawnymi wpływami wojskowymi, religijnymi i kulturowymi.

Krzyż maltański, kojarzony z wiarą i zakonami rycerskimi (np. Joannitami), stał się częścią lokalnych legend o ukrytej historii miasta, nawet jeśli jego dokładna rola w tym miejscu pozostaje niejasna. Przystanek ten skłania do refleksji nad tym, jak symbole w przestrzeni publicznej trwają długo po zapomnieniu ich pierwotnego znaczenia, wciąż kształtując nasze postrzeganie historii i tożsamości.

Ten mały symbol ilustruje, w jaki sposób historia, wiara i tajemnica są ze sobą powiązane — oraz jak znaczenie często formowane jest przez interpretację.

Kontynuuj swoją wędrowkę, mijając symbole Krzyża Maltańskiego, w stronę zewnętrznych murów twierdzy, gdzie wciąż można dostrzec otwory wentylacyjne oraz widoczne fragmenty systemu podziemnych tuneli.

Przystanek 10: Tunel pod Dunajem – Niewidzialne Systemy

Pod twierdzą Petrovaradin rozciąga się zachowana do dziś sieć podziemnych korytarzy wojskowych, które służyły żołnierzom do obrony i dyskretnego przemieszczania się. Z czasem tunele te obrosły w lokalne legendy – krążyły opowieści, że przechodziły pod Dunajem, łącząc Petrovaradin z Nowym Sadem, a także spinały ze sobą podziemne kościoły i tajemnicze punkty miasta. Choć brak dowodów historycznych na istnienie tunelu pod rzeką, historia ta na stałe wpisała się w lokalny folklor.

Nawet duński autor Hans Christian Andersen odnosił się do takich opowieści podczas swoich podróży wzdłuż Dunaju w 1838 roku. Obecnie ta legenda funkcjonuje pomiędzy historią, wyobraźnią a pamięcią miejską, odzwierciedlając, jak ukryte miejsca często stają się częścią zbiorowego narracyjnego dziedzictwa.

Niezależnie od tego, czy są autentyczne, czy fikcyjne, opowieści takie jak ta stają się częścią zbiorowej tożsamości miasta, ilustrując, w jaki sposób społeczności pielęgnują tajemnice, pamięć i lokalne dziedzictwo poprzez narrację.

Z tunelu znajdującego się w pobliżu zewnętrznych murów twierdzy zejdziesz w dół ulicą Beogradską w Petrovaradin, a następnie kontynuuj wzdłuż ulicy Reljkovićeve, aż dotrzesz do kościoła Tekije w pobliżu głównej drogi.

Przystanek 11: Kościół w Tekije – Lato w zimie

Rzymskokatolicki kościół Matki Boskiej Śnieżnej w Tekije znajduje się w pobliżu Petrovaradin, w obszarze o bogatej historii. Zanim stał się sanktuarium chrześcijańskim, to miejsce było związane z życiem religijnym Imperium Osmańskiego, a samo słowo „tekija” odnosi się do miejsca spoczynku, często kojarzonego z derwiszami i ich ścieżkami.

Według lokalnej tradycji, kościół jest powiązany z bitwą pod Vezirac w 1716 roku, kiedy to armia chrześcijańska Habsburgów zwyciężyła armię osmańską pod Petrovaradin. Legenda głosi, że „śnieg w sierpniu” ukazał się jako cudowny znak opieki Matki Boskiej.

SCAN ME

Wolność w społeczności to nie tylko egzystencja w niej, ale również słuchanie, zadawanie pytań i pamiętanie. Mroczna strona Nowego Sadu przypomina nam, że każde miasto skrywa opowieści, które kwestionują sposób, w jaki postrzegamy jego historię, teraźniejszość i tożsamość.

MYSTERY

Jednak zrozumienie miasta wiąże się także z pojęciem tego, co znajduje się pod powierzchnią.

Ta wyprawa pokazuje, że Nowy Sad to znacznie więcej niż tylko ulice i budynki.

To żywe miasto wspomnień, pytań, ukrytych opowieści i cichych śladów przeszłości.

Od zapomnianych legend po wyraziste zabytki – każde miejsce ma swoje głębsze znaczenie. Niektóre z tych historii są głośno celebrowane, inne wciąż pozostają w cieniu.

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Niniejsza broszura została opracowana przez EDIT Centar
w ramach projektu Empower Youth, Explore Stories (EYES)

Centrum EDIT w Nowym Sadzie Serbia

editcentar@gmail.com

youtheditcenter@gmail.com

KONTAKT

editcentar.org

explorestories.eu

edit_centar

infopolis_ns

EDIT Centar

Infopolis Omladinski
Info Centar

edit.centar

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.